DEBRECENI EGYETEM FOLIA URALICA DEBRECENIENSIA 23.
FINNUGOR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉK DEBRECEN, 2016

In honorem

Ago Künnap 75 éves

Ago Künnap észt finnugrista professzor 75 éves lett. Künnap 1941. július 23-án született Tallinnban. Iskoláit és gimnáziumi tanulmányait Tallinnban végezte, majd érettségi után 1959-ben beiratkozott a Tartui Egyetem észt filológia és finnugor nyelvészeti szakára. A legpatinásabb észt egyetemen számos kiváló professzor oktatott. Tanárai között különösen nagy szeretetettel emlékezett Paul Ariste akadémikusra és magyar tanárára, Paula Palmeos docensre. 1965-ben szerzett diplomát a fenti szakokon.

Részben a szerencsének, részben a tudományos helyzet felismerésének köszönhető, hogy még hallgató korában részt vehetett az anyaintézmény által szervezett szibériai expedíciókon, amelynek egyik vezéregyénisége Lennart Meri néprajzkutató, a későbbi köztársasági elnök volt. Elmentek Távol-Keletre, egészen az Altaj-Szaján hegyekig, ahol még egy évszázaddal korábban szamojéd nyelveket is beszéltek. Ide aztán az októberi forradalom után – M. A. Castrén és Kai Donner nyomában – senki nem juthatott el. A legenda szerint az észt kutatók találtak egy idős asszonyt, aki Baba Klava névre hallgatott (alias Klavgyija Zaharovna Plotnyikova, szül. 1895). Ő elmondta, hogy gyerekkorában más nyelven beszélt, de miután összes rokona elhalálozott, nem volt kivel kommunikálnia gyermekkori nyelvén. A legenda szerint elkezdték faggatni, mégis mi volt az a nyelv. Miután néhány régi dallam segített felidézni neki a régi nyelv töredékeit, kiderült, hogy a néni a már régen kihaltnak hitt kamasz szamojéd nyelv utolsó anyanyelvi beszélője…

Szakdolgozatát ennek megfelelően a szamojéd név- és igeragozás fejlődéstörténetéről készítette Aristénél. Karrierje nagy léptekkel ívelt fölfelé: 1969-ben kandidátusi címet (ma PhD), akadémiai doktori fokozatot 1971-ben szerzett a Tartui Egyetemen. Közben Ouluba került észt lektornak, 1969 őszétől pedig – Eeva Niinivaara nyugdíjba vonulása után – a Helsinki Egyetemre került át ugyancsak észt lektornak.

1969 őszén magam is itt kezdtem magyar lektori tevékenységemet. Egy ívású és azonos érdeklődésű személyek lévén azonnal összebarátkoztunk. És

elhatároztuk, mihelyt családom követ Helsinkibe Magyarországról, és kisfiam születése után lehetőség lesz rá, családilag is összejövünk. Rendszeresítettünk egy vendégkönyvet, amelynek első bejegyzése a következő: 15. 2. 1970. Oli lõpmata meeldiv olla taas lõpmata meeldivas kohas, kallite sõprade ja hõimlaste, kaasvõitlejate seltsis. Palju tänu kogu südamest. Ago Künnap – Kasvagu väike Gabor SUUREKS meheks! Välja Künnap – Äitäh hea sõõgi eest. Teie väike poiss on väga toreda näoga. – Uko Künnap [Nem vitás, hogy mi, a két ifjú titán az eszmebarrikádokon egyek voltunk, de nemcsak mi lektorok szimpatizáltunk egymással, hanem családjaink is. Feleségeink irodalmárok voltak. Uko már tudott írni: belőle neves képzőművész lett, Gábor is nagy fiú lett, a molekuláris biológia doktora…] Ezután az 1970-es tallinni finnugor kongresszuson találkoztunk, amikor a Georg Ots hajón átkeltünk Helsinkiből Tallinnba. A finn delegációt Paul Ariste és Ago Künnap fogadta a tallinni kikötőben. Ez az én életemben is meghatározó volt, hiszen itt találkozhattam életemben először mordvin anyanyelvű kutatókkal.

A nagy attrakciót a kongresszuson mégis Plotnyikova asszony jelentette, aki egyedül képviselte a sajtó kereszttüzében a kamasz szamojéd népet. Az utolsó szamojéd anyanyelvű 1989-ben hunyt el a távoli Abalakovóban.

Közös főnökünk, Aulis J. Joki professzor figyelemmel kísérte mindkettőnk további karrierjét. Ago disszertációit kiadta a Helsinki Finnugor Társaság patinás sorozatában, Agóból még finn tohtorit is faragott, a megfelelő doktori procedúra (väitöstilaisuus) formális megszervezésével. Ennek előmozdítására ösztöndíjat biztosított számára.

Honlapja szerint az ünnepelt kutatási területei: az uráli nyelvek története, morfoszintaktikai kérdései, valamint a szamojéd nyelvek legfőbb areái.

Első művei is ebbe az irányba utalnak. Értekezéseit a Helsinki Finnugor Társaság adta ki jelentős sorozatában: *System und Ursprung der kamassischen Flexionssuffixe I. Numeruszeichen und Nominalflexion.* MSFOu 147. Helsinki 1971, 202 p.; *System und Ursprung der kamassischen Flexionssuffixe II. Verbalflexion und Verbalnomina.* MSFOu 164, Helsinki 1978, 261 p. Jelentős a kamasz nyelv speciális leírása: *Камасинский язык.* Языки мира: уральские языки. Москва, 1993.

Kétségtelen, hogy jubilánsunk fiatalkori könyveivel, alapvető értekezéseivel alapozta meg hírét-nevét a finnugrisztikai kutatásokban. Néhány téma és jelentősebb tanulmány az utóbbi évtizedek terméséből: *On the Origin of the Enets Evidential Suffixes* (Debrecen, 2001); *On the origin of Samoyed languages and on some more similarities between Samoyed and Finnic-Lapp (Saami) languages* (Oulu, 2002); *On the Origin of the Initial Component* (*)-n-

of the Uralic Personal Suffixes (Tartu, 2002); *On the Enets Evidential Suffixes* (Tallinn, 2002); *Common phonetic and grammatical features of the Uralic languages and other languages in northern Eurasia* (Journal of Indo-European Studies 31, 2003); *On the Evidence of the verbal 3rd Person Suffix* *-sV *in Uralic* (Tartu, 2004); *On the Uralic* (*)m-*Accusative* (Tallinn, 2006); *On the 3rd Person Verbal Marker* *-sV *and the Definite Conjugation in Uralic Languages* (Tallinn, 2008); *On Some Pecularities of the Volgaic-Permic Future and Imperative* (Budapest, 2008); *Use of the Possessive Suffixes in the Non-personal Definite Function in Uralic and Altaic Languages* (Tartu, 2010); *About the Uralic negation* (Tartu 2011); *Läänemeresoome, ugri ja samojeedi pronomenitüvi* *ekä (Tartu 2012) stb. Látható, hogy szamojéd és finnugor alapon a morfoszintaxis áll az utóbbi időben legközelebb érdeklődési köréhez.

A szovjet időkben tilos volt Észtországba utazni. Tallinnba még el-eljutottak egyetemisták, ám Tartu zárt városnak számított. Magam 1991 tavaszán kaptam engedélyt, hogy egy hónapot Tartuban töltsek. Ekkor sajnos már késő volt, hogy megtanuljak észtül. Künnap professzor a régi barátsággal fogadott. Kérdeztem tőle, hova lehet menni és hova nem. Azt mondta, hogy Paldiski kivételével (az atomtengeralattjárók hadi kikötője volt) bárhová. Beutaztam Észtországot, sőt még a szetu vidékekre, Pecsoriba is eljutottam. Később Oslóból is át-átruccantam Észtországba, és hasznos szakmai kapcsolatokat építettem ki a skandináviai egyetemek között: Turku–Uppsala–Oslo–Tartu évente rendezett felváltva szemináriumokat hallgatók és doktoranduszok részvételével. Egyszer sikerült Künnap professzort meghívnom Oslóba is.

Nem hallgathatjuk el, és talán nem számít ünneprontásnak, ha megemlítjük, hogy egy időben Ago Künnap a forradalmár triumvirátus középső tagja volt. Meglátogatott Oslóban egy konferencián. Vitatkozgattunk. Nekem olybá tűnt, hogy ő ezeket a nézeteket szinte félvállról vette, s ezekkel mintegy megfricskázta a vaskalapos, hagyományos finnugristákat. Erre láttam utalni a velem való összekacsintásokat… Úgy tűnik, hogy jelenleg sikerült túljutnia azon a ködös korszakon, amikor világszerte hirdette „forradalmi” gondolatait az uráli népek őstörténetéről. Meglátásom szerint jelenlegi honlapján ezeket – a finnugrista kutatók jelentős részének elutasítására – nem propagálja többé. Ago Künnap barátom számomra és minden bizonnyal megmarad annak a komoly nyelvtörténésznek, akit szamojéd kutatásai tesznek halhatatlanná és ismertté-elismertté a történeti-összehasonlító finnugor nyelvészek előtt.

Néhány társadalmi feladatot is rábíztak: volt bölcsészkari dékán. Mindig nagy becsben tartotta magyar kollégáit, noha magyarul nem volt alkalma megtanulni, örömmel vállalta 1994-től 2005-ig Magyarország tiszteletbeli konzuli tisztét Észtországban. Az erre utaló táblát büszkén mutatta az egyetem főépületének falán.

Jelenleg a Tartui Egyetem észt filológiai és általános nyelvészeti intézetének emeritus professzora. Nem érdemtelenül, hiszen a szamojéd nyelvek kutatójaként, az általános finnugrisztika és nyelvészet művelőjeként már fiatal korában maradandót alkotott.

A Debreceni Egyetem Finnugor Nyelvtudományi Tanszékének oktatói, barátai és kollégái ezúton kívánnak a jubilánsnak jó egészséget és még hosszú alkotó éveket.

KERESZTES LÁSZLÓ